

เกษตรวิถีกับการบริหารจัดการตามแนวคิด LEAN THINKING

AGRICULTURE AND MANAGEMENT ACCORDING TO LEAN THINKING

รัตติยา พรหมกัลป์*

Rattiya Promkan

บทคัดย่อ

ต้นทุนการผลิตสูง ตลาดไม่แน่นอน ผลผลิตตกต่ำ เสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ มีรายได้ไม่เพียงพอ และเป็นหนี้สิน ถือเป็นปัญหาสำคัญสำหรับเกษตรกร การจัดการต้นทุนจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเป็นตัวชี้วัดและบ่งบอกได้ว่าการเกษตรในปัจจุบันนี้มีโอกาสการรอดตายมากแค่ไหน ขณะเดียวกันการทราบต้นทุนที่แท้จริงยังมีส่วนช่วยให้เกษตรกรสามารถกำหนดรายละเอียดในการวางแผนการเพาะปลูกและการหาช่องทางการจัดจำหน่ายให้เหมาะสมในอนาคตด้วย

การนำแนวคิดทางการบริหารจัดการของ Lean Thinking มาประยุกต์ใช้ในภาคการเกษตร ไม่ได้มุ่งหมายเพียงแค่การกำจัดความสูญเปล่าในการเพาะปลูกเท่านั้น หากแต่แนวคิดแบบ Lean ยังมุ่งสู่การป้องกันการสูญเปล่าก่อนเกิดเหตุหรือเผชิญความเสี่ยง ทำให้แนวคิดเกษตรวิถีที่ผสมผสานกลิ่นไอแนวความคิดแบบ Lean จึงเป็นการทำการเกษตรที่มุ่งหมายจะอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างพึ่งพาอาศัย ชำรงรักษาไว้ซึ่งความยั่งยืน มีการพึ่งพาตนเองอย่างมีเหตุมีผล มีวิธีการจัดการต้นทุนการผลิตในขั้นตอนต่างๆ ผ่านกระบวนการวางแผนเพื่อลดความสูญเปล่าที่จะเพิ่มรายจ่าย มีการพัฒนาทางด้านทักษะการเรียนรู้แล้วนำไปสู่การปฏิบัติ จนเกิดประสบการณ์ที่ตกผลึกเป็นองค์ความรู้ในการ 1) ลดรายจ่าย 2) เพิ่มรายได้ และ 3) ขยายโอกาส เป็นการส่งเสริมให้เกิดการพหุมี พหุกิน และเลี้ยงดูครอบครัวให้มีความสุข มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการพึ่งพาตนเองบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ คำนึงถึงสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และพึ่งพิงและแอบอิงกับธรรมชาติ

คำสำคัญ: เกษตรวิถี, การบริหารจัดการต้นทุน, แนวคิด Lean Thinking

ABSTRACT

In Thailand about agriculture, there are high production costs, the market is uncertain, yields are down, risks to natural disasters, income is not enough cause to be debt. Considered a major problem for farmers, cost management is therefore an important factor to be an indicator and indicates how much agriculture today is likely to survive. At the same time, knowing the true cost will also help farmers to determine the details of the planting plan and find appropriate distribution channels in the future.

* นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Applying the management concept of Learn Thinking to apply in agriculture. Not only intended to eliminate wastage in cultivation but the concept of Learn Thinking also aims to prevent wastage before the incident or face risks Making the agricultural way of thinking that combines the smell of the Learn Thinking concept, therefore, it is an agriculture that aims to coexist with the natural dependence maintain sustainability then rational self-reliance. There are ways to manage production costs in various steps. Through the planning process, reduce waste , increase expenses ,developing learning skills and leading to practice until the experience is crystallized into knowledge in 1) Reduce expenses 2) Increase revenue and 3) Expand opportunities, Expand opportunities to encourage enough to have enough to eat and raise a happy family then have a better life by self-reliance based on honesty, both physical, verbal and mental. Consider society, help each other, do not encroach on the environment, and rely on and snuggle with nature.

Keyword: agriculture, cost management, lean thinking concept

บทนำ

สภาวะการณ์ในโลกปัจจุบันเกิดการแข่งขันที่เข้มข้นและรุนแรง โดยเฉพาะในแวดวงทางการตลาด ส่งผลให้ทุกหน่วยธุรกิจมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขัน ในภาคการเกษตรหรือธุรกิจการเกษตรก็เช่นเดียวกัน นับวันต่างก็จืดจางหรือออกมาต่อสู้กันทั้งในเรื่องของราคาขายที่ถูกกว่า จึงส่งผลให้องค์ประกอบหลักผู้ผลิตที่จะต้องหาแนวทางหรือวิธีการลดต้นทุนการผลิต ซึ่งต้องทำให้ต่ำที่สุดโดยที่คุณภาพและคุณค่าในการใช้งานยังคงอยู่ภายใต้การยอมรับของลูกค้าเช่นเดิม

จากการทบทวนงานวิจัยด้านการบริหารจัดการต้นทุนการผลิตทางการเกษตรของ Tul Tanjarern (2012) ที่ได้ศึกษาวิจัย “การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตของชาวนาอำเภอสายให้ จังหวัดสระบุรี” กรณีการมีมั่วสุม และคณะ¹ ได้ศึกษาวิจัย “การลดต้นทุนการผลิตถั่วเหลืองด้วยแนวทางเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกรบ้านท่าสองแคว หมู่ที่ 8 ต.แม่ลาน้อย อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน ระยะที่ 2” พรหม จาระณะ และคณะ² ได้ศึกษาวิจัย “รูปแบบการลดต้นทุนการผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน: กรณีศึกษาพืชเศรษฐกิจ 3 ชนิด ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ตำบลห้วยนาบ อำเภอบะนัง จังหวัดบุรีรัมย์” ชาตรี คำจิ่ง และคณะ³ ได้ศึกษาวิจัย “แนวทางการลดต้นทุนการผลิตกระเทียมนา บ้านนาปลาจาด ตำบลห้วยผา อำเภอมือง จังหวัด

¹ กรณีการ มีมั่วสุม และคณะ, “การลดต้นทุนการผลิตถั่วเหลืองด้วยแนวทางเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกรบ้านท่าสองแคว หมู่ที่ 8 ต.แม่ลาน้อย อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน ระยะที่ 2”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2553), บทคัดย่อ.

² พรหม จาระณะและคณะ, “รูปแบบการลดต้นทุนการผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน : กรณีศึกษาพืชเศรษฐกิจ 3 ชนิด ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ตำบลห้วยนาบ อำเภอบะนัง จังหวัดบุรีรัมย์”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2553), บทคัดย่อ.

³ ชาตรี คำจิ่งและคณะ, “แนวทางการลดต้นทุนการผลิตกระเทียมนา บ้านนาปลาจาด ตำบลห้วยผา อำเภอมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2554), บทคัดย่อ.

แม่ฮ่องสอน” และดวงสมร พักสังข์⁴ ได้ศึกษาวิจัย “การบริหารต้นทุนของกลุ่มผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวในจังหวัดสมุทรสงคราม” แล้วพบว่า ต้นทุนของเกษตรกรส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันถึงแม้ว่าจะแตกต่างกันที่ประเภทของพืชผลทางการเกษตร และพื้นที่เพาะปลูก แต่มีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันและเป็นต้นทุนการที่มีมูลค่าสูงก็คือ ปุ๋ย เคมี ที่เกษตรกรเพิ่มปริมาณขึ้นเพื่อเร่งผลผลิตให้ทันต่อความต้องการของผู้บริโภคและป้องกันแมลงศัตรูพืช แต่จะสังเกตได้ว่าในงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้พบทวนมานั้นเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับเกษตรชีวภาพมากขึ้น ซึ่งนอกเหนือจะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการต้นทุนการผลิตแล้วยังส่งผลดีต่อตนเองและสภาพแวดล้อม จากสภาพปัญหาข้างต้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาแนวทางหรือวิธีการบริหารจัดการต้นทุนการผลิตสินค้าทางการเกษตร ทั้งนี้เพราะการบริหารจัดการต้นทุน ก็คือ การเพิ่มกำไรและจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร

ต้นทุนและการจัดการต้นทุนการผลิต

เกษตรกรทุกคนต่างทราบกันเป็นอย่างดีว่าสิ่งแรกที่จะถือกำเนิดขึ้นจากการเพาะปลูกก็คือ “ต้นทุน” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเป็นตัวชี้วัดและบ่งบอกได้ว่ามีโอกาสอยู่รอดมากแค่ไหนเมื่อผลผลิตออกสู่ตลาด การทราบต้นทุนที่แท้จริงยังช่วยให้เกษตรกรสามารถกำหนดรายละเอียดหรือวางแผนการเพาะปลูก รวมทั้งหาช่องทางการจัดจำหน่ายที่เหมาะสมในโลกของการแข่งขันที่เข้มข้นและรุนแรง ต้นทุนการผลิต (Cost of Production) เป็นจำนวนเงินที่ได้จ่ายไปในการซื้อสินค้าหรือวัตถุดิบ เพื่อนำมาผลิตหรือขายสินค้าเพื่อให้ก่อให้เกิดรายได้ คือ ยอดขายอีกที โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบผลิตภัณฑ์ การผลิต การทดสอบ การจัดเก็บ และการขนส่ง⁵ ถือเป็นทุกสิ่งทุกอย่างในการก่อให้เกิดมูลค่าซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ เวลา ประสิทธิภาพ ความกระตือรือร้น และต้นทุนยังเป็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นเสมอในการสร้างมูลค่าใหม่⁶

ต้นทุนการผลิตเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดว่าสินค้าจะมีราคาถูกหรือแพง เพราะต้นทุนการผลิตอาจหมายถึง ค่าแรงงาน ค่าสาธารณูปโภค ดังนั้นการลดต้นทุนการผลิตจึงสำคัญอย่างมากในการทำให้สินค้ามีต้นทุนต่ำลงหรือกำไรเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการแข่งขันในตลาดการบริหารจัดการต้นทุน (Cost Management) และเป็นกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับการควบคุมต้นทุน (Cost Control) และการลดต้นทุน (Cost Reduction) โดยใช้ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจการมาประกอบการตัดสินใจเพื่อบรรลุมิติประสงค์ในการบริหารธุรกิจให้เจริญเติบโตและสามารถอยู่รอดได้ เช่นเดียวกันหากมองถึงต้นทุนด้านแรงงานภาคเกษตรกรหากสามารถใช้แรงงานในครัวเรือนเข้ามาทดแทนการจ้างแรงงานจากภายนอก ก็จะเป็นกระบวนการและแนวทางในการลดต้นทุนด้านแรงงาน การลดการใช้ปุ๋ยเคมี ยากำจัดศัตรูพืชและใช้ปุ๋ยหมักหรือสมุนไพรในการกำจัดและป้องกันแมลงศัตรูพืชแทนเพื่อลดต้นทุนการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับสภาพการแข่งขันทางการตลาด

⁴ ดวงสมร พักสังข์, “การบริหารต้นทุนของกลุ่มผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวในจังหวัดสมุทรสงคราม”, รายงานวิจัย, (คณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2555), บทคัดย่อ.

⁵ วรณี จิเรญญและคณะ, เศรษฐศาสตร์ทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2552), หน้า 204.

⁶ มีชัย เรามานะชัยและคณะ, 100 แนวคิดและเทคนิคพิชิตต้นทุนแบบรวบยอด, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), 2545), หน้า 2-3.

การจัดการต้นทุนการผลิตนั้นเกษตรกรจะต้องศึกษาข้อมูลต่างๆ รวมถึงจะต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลแวดล้อมในพื้นที่การเพาะปลูกให้เสียก่อนว่ามีจุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรคหรือโอกาสอย่างไร เมื่อรับรู้ข้อมูลของตนเองแล้ว เกษตรกรจะต้องเริ่มวางแผน (Plan) ในการเพาะปลูกว่า สภาพดินในพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชชนิดใด แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรมีเพียงพอหรือไม่กับพืชชนิดนั้นๆ ที่จะดำเนินการเพาะปลูก หรือสำรวจความต้องการของตลาดว่าพืชที่จะเพาะปลูกเป็นที่ต้องการของตลาดหรือไม่ ต่อมาเมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้วเกษตรกรจึงลงมือเพาะปลูกพืชตามแผนที่ได้วางไว้ (Do) เกษตรกรจะต้องหมั่นดูแล เอาใจใส่ในแปลงพืชว่ามีโรค แมลงศัตรูพืช หรือปัญหาใดๆ เกิดขึ้นเพื่อหาทางแก้ไข และป้องกันการเกิดซ้ำ อาจจะปรึกษาจากหน่วยงานที่ดูแล เช่น ปัญหาเรื่องดินก็ควรปรึกษากับสถานีพัฒนาที่ดิน เรื่องเงินทุนปรึกษากับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อหาวิธีการที่ดีและเหมาะสมกับพื้นที่ของเกษตรกรมากที่สุด (Check) ขั้นตอนต่อมาจึงลงมือปรับปรุงการดำเนินการอย่างเหมาะสม (Action) และสอดคล้องกับ “Deming Cycle” ที่สุธาสนี โพรจินทร์⁷ มองว่า การเพาะปลูกของเกษตรกรไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงผ่านเครื่องมือการเพิ่มผลผลิตหรือการปรับปรุงคุณภาพ การวางแผนงานอย่างเหมาะสมจากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีและการดำเนินการที่สอดคล้องกับแผนจะเป็นเส้นทางที่นำไปสู่ความสำเร็จหรือบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

ทุกวันนี้กิจกรรมการเกษตรยังประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ตลาดไม่แน่นอน ผลผลิตตกต่ำ เสี่ยงต่อภัยธรรมชาติทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอและเป็นหนี้สิน จึงมีความจำเป็นต้องปรับระบบการเกษตรของครอบครัวให้สอดคล้องกับสภาวะการผลิตและการตลาดในปัจจุบัน การบริหารจัดการจึงเข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งในการควบคุม ดูแลต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น 1) ต้นทุนการผลิตด้านแรงงาน (Man) ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการเพาะปลูก ต้นทุนทางด้านแรงงานนั้นไม่ได้หมายความว่าจ้างแรงงาน แต่หมายรวมถึงต้นทุนทางความคิด ทักษะ ทักษะ ความเชื่อมั่นที่เกษตรกรมีต่อการเพาะปลูก 2) ต้นทุนการผลิตด้านเงินทุน (Money) มีการกำหนดเป้าหมายในการลดค่าใช้จ่ายอย่างเหมาะสมเป็นขั้นเป็นตอน พอมีพอกิน พอใช้ ดูแลตัวเองได้และไม่สร้างหนี้สินในครัวเรือน 3) ต้นทุนการผลิตด้านวัตถุดิบ (Material) จะต้องมีการวางแผนก่อนการเพาะปลูกโดยศึกษาจากแหล่งความรู้มากมาย เกษตรกรจะต้องวิเคราะห์ต้นทุนด้านต่างๆ ของพื้นที่เพาะปลูกด้วยตัวเองให้รอบคอบว่าสิ่งไหนเหมาะสำหรับตนเองและการเพาะปลูก และจะต้องขั้นตอนในการบริหารจัดการต้นทุนการผลิตที่ส่งผลให้ไม่เกิดการซ้ำซ้อนแต่เกิดความรวดเร็ว 4) ต้นทุนการผลิตด้านวิธีการจัดการ (Method/ Management) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีใหม่ๆ มาปรับใช้และส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด เพื่อไม่ให้มีสารพิษตกค้างที่พืชผล รวมทั้งปลอดภัยต่อสุขภาพของทั้งเกษตรกร ชุมชนใกล้เคียงและผู้บริโภค และต้องบริหารจัดการต้นทุนอย่างมีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ 5) ต้นทุนการผลิตด้านเครื่องมือทางการผลิต (Machine) การจัดหาอุปกรณ์ทางการเกษตรที่มีราคาไม่สูงจะส่งผลให้สามารถบริหารจัดการต้นทุนได้ง่าย หรือหากเป็นระบบเครือข่ายที่รวมตัวกันมีเป้าหมายที่ชัดเจนก็สามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า จะทำให้ช่วยลดความสูญเสียต้นทุนได้ 6) ต้นทุนการผลิตด้านการตลาด (Market) เป็นการจัดการแบบการตลาดนำการผลิต นั่นคือ เกษตรกรจะต้องสำรวจการตลาดก่อนว่าตลาดมีแนวโน้มความต้องการทางการบริโภคด้านใด และมีการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมเข้ามาช่วยในการเพาะปลูก

⁷ สุธาสนี โพรจินทร์, “PDCA หัวใจสำคัญของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง”, วารสาร **Productivity World**, ฉบับวันที่ 27 มีนาคม 2515, หน้า 15.

ด้วยซึ่งจะช่วยให้การเพาะปลูกได้ผลผลิตอย่างเต็มประสิทธิภาพ เรียกได้ว่า ทำน้อยแต่ได้ผลผลิตมาก ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจัดการทั้ง 3 ประการ คือ ด้านความรู้ ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านพฤติกรรม เกษตรกรเกิดการทดลอง เรียนรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการและวิธีการในการลดต้นทุนต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการเพาะปลูก มีการแก้ไขปัญหาเป็นขั้นตอนอย่างรอบคอบ ขั้นตอนการวางแผนครอบคลุมถึงการกำหนดกรอบหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ฯลฯ พร้อมกับพิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลใดบ้างเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งการวางแผนจะช่วยให้ลดความสูญเสียต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ทั้งในด้านแรงงาน วัตถุดิบ เงินและเวลา การตรวจสอบและการปรับแก้ไขการดำเนินการให้เหมาะสม อย่างเป็นขั้นตอนแล้ว ถือว่าเป็นการพัฒนาทางด้านทักษะการปฏิบัติ เมื่อการเรียนรู้ นำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จึงก่อเกิดเป็นกระบวนการในการลดต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร ประกอบด้วยกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1) ลดรายจ่าย เพื่อเป็นการประหยัดลดรายจ่ายในครัวเรือนและเป็นผลดีต่อสุขภาพโดยการปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ เลี้ยงปลาอย่างง่ายสำหรับบริโภคในครัวเรือนทำให้ลดรายจ่ายในครอบครัว ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัวเป็นเกราะป้องกันโรคภัยให้กับสถาบันครอบครัว

2) เพิ่มรายได้ เพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันในชีวิตโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสร้างรายได้ เช่น การถนอมและแปรรูปอาหาร การหัตถกรรม รวมไปถึงการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์อย่างง่าย ใช้ทุนต่ำหรือวัตถุดิบที่มีอยู่แล้วจำหน่ายให้กับชุมชนใกล้บ้าน

3) ขยายโอกาส เกิดจากการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัวและชุมชน โดยการร่วมมือสร้างอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า บุตรหลานได้รับการศึกษาสูงขึ้นตามอัธยาศัย ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อหาตลาด แหล่งเงินทุนและเครือข่ายมาใช้ในการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน

นอกจากนั้นในกระบวนการจัดการต้นทุนการผลิตยังต้องคำนึงถึงทรัพยากรการบริหาร (Management Resources) ประกอบด้วย แรงงานเกษตรกร (Man) เงินที่เป็นต้นทุน (Money) วัตถุดิบ (Material) ทั้งที่ดิน น้ำ พันธุ์พืช ปุ๋ย และเคมีภัณฑ์ รวมถึงวิธีการจัดการ (Method/Management) เครื่องมือทางการเกษตร (Machine) และการตลาด (Market)⁸ ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การบริหารจัดการต้นทุนการผลิตมีประสิทธิภาพ จึงอาจกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการต้นทุนมีหน้าที่สำคัญสองประการ คือ การควบคุมต้นทุนการผลิตและการลดต้นทุนการดำเนินงาน เช่น ที่ดิน น้ำ แรงงาน เครื่องมือทางการเกษตร พันธุ์พืช ปุ๋ย และเคมีภัณฑ์

Lean Thinking กับการจัดการต้นทุนการเกษตร

การกำเนิดแนวคิด Lean Thinking เกิดจากแนวคิดการผลิตของบริษัท โตโยต้า ที่ประสบปัญหาการแข่งขันทางธุรกิจผลิตรถยนต์ที่ต้องต่อสู้กับบริษัทชาติตะวันตก แม้ว่าจุดประสงค์หลักของการผลิตแบบ Lean

⁸ วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 50 แนวคิด ตัวชี้วัด ตัวแบบของการบริหารจัดการและการบริหารจัดการที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เอ็นโพร พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด, 2559), หน้า 241.

คือ การกำจัดความสูญเปล่าซึ่งไม่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มต่อสินค้าหรือบริการ การผลิตแบบ Lean ยังช่วยเพิ่มคุณภาพและผลิตภาพ ตลอดจนความพึงพอใจของลูกค้าด้วย

เป้าหมายของลีน (Lean) จะพิจารณาจาก 1) P-Productivity การเพิ่มประสิทธิภาพ ปริมาณงาน 2) Q-Quality เพิ่มคุณภาพ 3) C-Cost ลดค่าใช้จ่าย 4) D-Delivery ส่งมอบรวดเร็ว 5) S-Safety ปลอดภัย ไม่เพิ่มความเสี่ยง 6) M-Morale บุคลากรมีขวัญและกำลังใจ 7) E- Environment สภาพแวดล้อมในการเพาะปลูกดีขึ้น และ 8) E-Ethics มีคุณธรรมและจริยธรรม หากจะมองในเชิงการจัดการต้นทุนทางการเกษตร จะเห็นได้ว่า PQCD เป็นการเพิ่มผลผลิตเพื่อผู้บริโภค คือ ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตามที่ผู้บริโภคหรือตลาดกำหนด การควบคุมคุณภาพการผลิต การจัดส่งที่ตรงเวลาเพื่อความมั่นใจให้กับผู้บริโภคและผู้ค้าส่ง ขณะที่ SM เป็นการเพิ่มผลผลิตเพื่อประโยชน์ของเกษตรกร คือ ทำอย่างไรให้เกษตรกรและผู้บริโภคเกิดความรู้จักปลอดภัย ในขณะที่เพาะปลูกและบริโภคและเกิดขวัญกำลังใจในการเพาะปลูก ในส่วนของ EE จะเป็นการเพิ่มผลผลิตเพื่อสังคม คือ ทำให้เกษตรกรมีความสุขในการเพาะปลูกจากสิ่งแวดล้อมภายในแปลงเพาะปลูก แก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เคยมีให้หมดไปเป็นการเพิ่มผลผลิตโดยรวมบนพื้นฐานคุณธรรมและความยั่งยืน

ในกระบวนการบริหารจัดการต้นทุนการผลิตสินค้าการเกษตรที่มีทั้งที่ดิน น้ำ แรงงาน เครื่องมือทางการเกษตร พันธุ์พืช ปุ๋ยและเคมีภัณฑ์ ซึ่งจะส่งผลให้สามารถเพาะปลูกพืชเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทางต่อไปนี้⁹

3.1 การเพิ่มการเพิ่มผลผลิตเป็นแนวคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อสร้างจิตสำนึกให้รู้คุณค่าของทรัพยากรที่มีจำกัดและใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แนวทางในการปรับปรุงการเพิ่มผลผลิตมี 2 แนวทางคือการลดความสูญเสียทุกประเภทที่ซ่อนอยู่และการแสวงหาทางปรับปรุงสิ่งต่างๆ ให้ดีขึ้นอยู่เสมอ เพื่อนำไปสู่การลดความสูญเสียดังกล่าว

3.2 การเพิ่มคุณภาพโดยใช้วิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ เช่น การนำจุลินทรีย์ EM มาเพื่อช่วยย่อยสลายอินทรีย์วัตถุในดิน การใช้ไกลบดอสังขมูลแทนการเผาเพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน การใช้สมุนไพรป้องกันกำจัดศัตรูพืชควรทำควบคู่ไปกับวิถีธรรมชาติหรือวิถีทางเกษตรอินทรีย์การใช้สมุนไพรไล่แมลงศัตรูพืช

3.3 การลดค่าใช้จ่าย ถือเป็นการควบคุมหรือลดต้นทุนเป็นวิธีการที่สามารถเพิ่มกำไรได้อย่างชัดเจนนอกเหนือจากการเพิ่มราคาขาย แต่การลดต้นทุนก็จำเป็นต้องดำเนินการโดยคำนึงถึงคุณภาพสินค้าและบริการไปพร้อมกัน ทั้งนี้หากได้มีการวิเคราะห์ต้นทุนที่แท้จริงในการผลิตก็จะสามารถทำให้เกษตรกรสามารถคิด วิเคราะห์ แยกแยะและวางแผนในการลดต้นทุนการผลิตได้เช่น การทำบัญชีครัวเรือนหรือบันทึกรายรับ-รายจ่ายประจำวัน

3.4 การส่งมอบรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะการส่งมอบที่ตรงต่อเวลา มีประสิทธิภาพสูงสุด และในการขนส่งพืชผลทางการเกษตรไปยังผู้บริโภคนั้นจึงถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากดำเนินการล่าช้าอาจจะทำให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย ราคาซื้อขายก็จะลดลง ทำให้รายได้ก็จะลดลงไปด้วย

⁹ รัตติยา พรหมกลี, “การบริหารจัดการต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นผลกระทบจากปรากฏการณ์เอลนีโญของเกษตรกรอำเภอเมืองนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559), หน้า 190-191.

3.5 การเสริมสร้างความปลอดภัยและการไม่เพิ่มความเสี่ยง เช่น การจัดการพื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสม การจัดหาอุปกรณ์ป้องกันเวลาฉีดพ่นสารเคมีและยาฆ่าแมลงซึ่งก่อนการควบคุม วางแผนหรือดำเนินการใดๆ ต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรก่อน ต้องมีความตระหนักด้านความเสี่ยงและความปลอดภัย ถือเป็นการรับรู้และตระหนักในด้านความเสี่ยงและความปลอดภัย

3.6 การสร้างขวัญและกำลังใจในอาชีพ การปรับปรุงขวัญและกำลังใจในการเพาะปลูกเป็นการพัฒนาทัศนคติของเกษตรกรให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงวิธีการ โดยเน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเพิ่มผลผลิตบนพื้นฐานความเชื่อ ผลตอบแทน การรับรู้คุณค่า จนตอบสนองต่อความคาดหวังที่อยากได้ และยังสอดคล้องกับความสามารถซึ่งจะเป็นแรงจูงใจที่เข้มข้นตามทฤษฎีของ ERG (Existence Relatedness Growth Theory) Alderfer, Clayton P.¹⁰ ที่มองว่าจะต้องมีความต้องการมีชีวิต ความต้องการความสัมพันธ์ และความต้องการเจริญเติบโต สามารถมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน

3.7 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้นในระยะยาว ซึ่งจะช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และลดภาระค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 7 ด้าน ได้แก่ 1) Products ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์หรือสินค้าและบริการ 2) Price หรือความเหมาะสมของราคา 3) Place หรือช่องทางในการจำหน่ายแจก 4) Promotion หรือการส่งเสริมทางการตลาด 5) People หรือแรงงานหลัก ไม่ว่าจะเป็นแรงงานคนในครอบครัวหรือแรงงานจากแหล่งอื่นๆ 6) Physical Evidence หรือการสร้างคุณภาพโดยรวมให้กับสินค้าการเกษตร 7) Process หรือระบบและขั้นตอนในการทำงาน¹¹

3.8 การบริหารจัดการต้นทุนบนพื้นฐานของเหตุและผล หากตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและผลบนความซื่อสัตย์สุจริตทั้งทางกาย คือ การเพาะปลูกโดยการคำนึงถึงสังคมและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเพาะปลูกบนความสุจริตทางวาจา เป็นการใช้คำพูดที่มีเหตุมีผล มีประโยชน์สาระ พูดแต่ความจริงไม่โกหกกันเมื่อมีการซื้อหรือขาย ก็จะไม่พูดจนเกินความเป็นจริง ให้ข้อมูลแก่ผู้ซื้อบนพื้นฐานความเป็นจริง และสุดท้ายบนความสุจริตทางใจ เกษตรกรต้องดำรงตนที่ตั้งมั่นอยู่ในความสุจริต ความถูกต้องและไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่จนเบียดบังผลประโยชน์ของผู้ซื้อหรือสังคม

เกษตรวิถีบนฐานเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง

การจัดการต้นทุนการเกษตรตามแนวคิด ทฤษฎีตะวันตกยังให้น้ำหนักไปที่กระบวนการขั้นตอน และวิธีการในการบริหารจัดการต้นทุน โดยมีเป้าหมายเพื่อการอยู่ดี กินดี มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีวิต แต่เมื่อถึงจุดๆ หนึ่งแล้วยังมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงก็คือ การธำรงรักษาไว้เพื่อความยั่งยืน ปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมรวมถึงนโยบายรัฐบาลล้วนส่งผลต่อต้นทุนการผลิตทั้งสิ้น แต่หากเกษตรกรจัดการต้นทุนการผลิตโดยเริ่มต้นที่ตนเองก่อน ซึ่งเป็นต้นทุนที่สามารถบริหารจัดการได้ทันที

การทำเกษตรบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองนั้น ต้องยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพ เป็นการสร้างจริยธรรมโดยกลุ่มของเกษตรกรเป็นผู้กำหนดขึ้น เมื่อเกิดการเรียนรู้ที่

¹⁰ Alderfer, Clayton P, **Existence Relatedness and Growth**, (New York: Free Press, 1972), p. 211.

¹¹ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **การบริหารการตลาดยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, 2552),

จะปรับตัว การเลือกแนวทางที่ดีมาเป็นหลักปฏิบัติของประชาสังคมแล้ว จะก่อให้เกิดการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ทั้งกับสังคม และธรรมชาติ ซึ่งในปัจจุบันเกษตรกรได้หันมาให้ความสำคัญกับเกษตรชีวภาพมากขึ้น ซึ่งนอกเหนือจะเป็นแนวทางในการจัดการต้นทุนการผลิตแล้วยังส่งผลดีต่อตนเอง และสภาพแวดล้อมด้วยการมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร

การบริหารจัดการต้นทุนเกษตรวิถีจะเริ่มต้นจากการจัดการต้นทุนทางกาย และต้นทุนทางใจ โดยสิ่งแรกที่เกษตรกรควรตระหนักถึง คือ ความเชื่อมั่น ความศรัทธาที่มีต่อตนเอง ความเชื่อมั่นในสิ่งที่กำลังจะทำว่า ได้เกิดจากการวางแผนมาเป็นอย่างดีแล้วว่าเหมาะสม ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนตนเอง สิ่งแวดล้อมและสังคม ชุมชนจากการเพาะปลูกที่ใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชและสามารถเลี้ยงชีพตนและครอบครัวได้ พร้อมรับฟัง และรับรู้ต่อองค์ความรู้ใหม่ การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมต่างๆ สามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้ ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการเพาะปลูกให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุดบนพื้นฐานของการมีสติที่ตั้งมั่นอยู่บนความไม่ประมาท มีความรอบคอบ รอบด้าน คือ เกษตรกรจะต้องมีเพื่อน มีเครือข่ายการรวมกลุ่มและมีสังคมที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยการพึ่งพาอาศัย เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เมื่อเกษตรกรมีประสบการณ์ ความรู้ทั้งจากการปฏิบัติ ปรัชญา และปฏิเวธแล้วก็ต้องเผยแพร่ความรู้ในกับเกษตรกร หรือผู้ที่สนใจได้รับรู้เพื่อประยุกต์และปรับใช้ในการเพาะปลูกของตนด้วย เช่น จากการเป็นวิทยากรให้ความรู้หรือการเปิดแปลงเพาะปลูกให้ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ ทดลองได้ แก้ไขการดำเนินการให้เหมาะสม อย่างเป็นขั้นตอนแล้ว ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาทางด้านทักษะการปฏิบัติ

การปรับทัศนคติทางใจโดยเกษตรกรจะต้องมีความเชื่อมั่น คิดในเชิงบวก การเคารพในกฎกติกาของธรรมชาติ ไม่ฝืน ไม่เบียดเบียน เข้าใจในธรรมชาติ โดยการไม่ใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลงใช้ปุ๋ยหมัก หรือสมุนไพรเพื่อการเกื้อกูลระหว่างเกษตรกรกับธรรมชาติ นำมาซึ่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ต่อเกษตรกร ต่อธรรมชาติ และต่อสังคมนำมาสู่การสร้างเครือข่าย เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์, เครือข่ายหมอดินอาสา ฯลฯ เพื่อการอำนวยความสะดวกต่อผู้อื่นและสังคม การรู้เท่าทัน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น แต่จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันต้นทุนการผลิตสูงขึ้น เช่น ค่าแรงงาน, ค่าปุ๋ย, พันธุ์พืช, ค่าเช่าที่ดิน ฯลฯ อาจทำให้เกษตรกรเกิดความลังเลและคาดหวังในรายรับที่สูงขึ้น และขั้นตอนการเพาะปลูกที่รวดเร็ว จนอาจไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา เช่น การเผาตอซังแทนการไถกลบ, การปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยวแทนการเกษตรผสมผสาน เป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการระบาดของโรคและแมลง เพิ่มความเสี่ยง และการลดลงของผลผลิต หลักใหญ่ที่สำคัญ ก็คือ การจัดการกับต้นทุน และการลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ ซึ่งไม่ว่าจะใช้เกณฑ์การพิจารณาระดับภายในจิตใจ ก็เกิดความเชื่อมั่น เกิดความศรัทธา ระดับวิถีชีวิตของบุคคล และระดับสังคม ก็เกิดการพออยู่ พอกิน และแบ่งปันระหว่างกัน เมื่อไม่เบียดเบียน มีเมตตาต่อกันจะไม่เกิดโทษตามเกณฑ์ตัดสินจริยธรรม ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่นๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามของไทยให้คงอยู่ เมื่อเกษตรกรได้มีการเตรียมความพร้อมโดยการได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านความคิด ทัศนคติทางกาย และทางใจแล้ว เป้าหมายสุดท้าย ก็คือ การที่เกษตรกรจะสามารถ

บริหารจัดการต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรได้เพื่อการดำรงชีพ เลี้ยงดูครอบครัวได้ด้วย โดยการประกอบอาชีพที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองตามแนวเกษตรวิถี

เกษตรวิถีบนพื้นฐานการบริหารจัดการตามแนวคิด Lean Thinking

จากศึกษาบทวนเกี่ยวกับต้นทุน และการจัดการต้นทุนการผลิต Lean Thinking กับการจัดการต้นทุนการเกษตรและเกษตรวิถีบนพื้นฐานเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง จะเห็นได้ว่าการจัดการต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรนั้น ได้ผ่านกระบวนการในการวางแผนเพื่อลดความสูญเสียต่างๆ เกิดขึ้น ทั้งการพัฒนาทางด้านทักษะการเรียนรู้และนำไปสู่การปฏิบัติ จนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่นำมาซึ่งการกำหนดกิจกรรม 1) ลดรายจ่าย 2) เพิ่มรายได้ และ 3) ขยายโอกาส เมื่อนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับแนวคิด Lean Thinking กับการจัดการต้นทุนการเกษตรและเกษตรวิถีบนพื้นฐานเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ทำให้สามารถมองเห็นความเกี่ยวเนื่อง ความเป็นเหตุเป็นผลที่สนับสนุนเกื้อกูลกันในกระบวนการต่างๆ ดังนี้

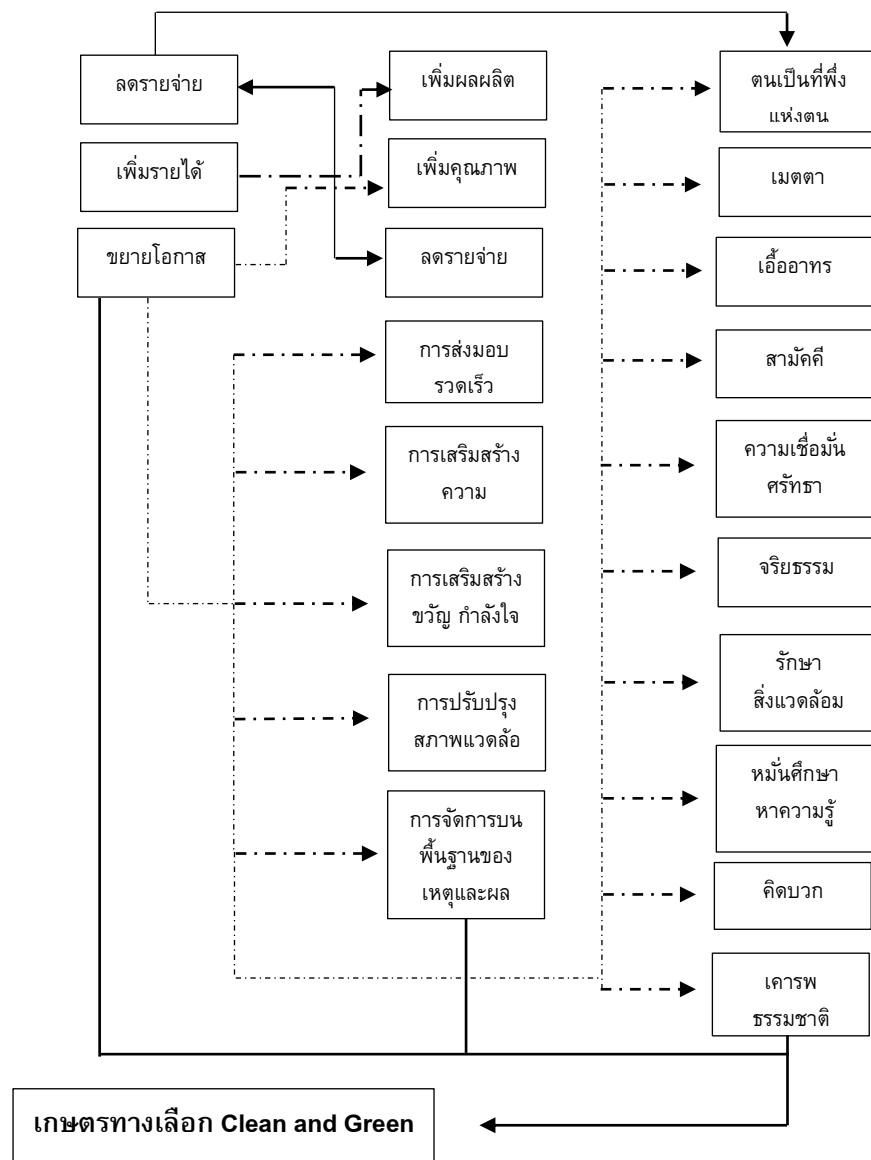
กิจกรรมการลดรายจ่ายของแนวคิดการจัดการต้นทุนเป็นไปในทิศทางเดียวกันแนวคิดกับ Lean Thinking และประเด็นสำคัญที่ควรจะต้องวางแผนในการดำเนินการบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองตามแนวคิดเกษตรวิถีที่เชื่อว่าตนเป็นที่พึ่งแห่งตนนั้น สามารถที่จะช่วยให้การลดรายจ่ายมีประสิทธิภาพ ในการจัดการต้นทุนนั้นหากเกษตรกรสามารถเรียนรู้ อดทน ฝึกฝน รู้เท่าทันเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น จะส่งผลให้สามารถควบคุมต้นทุนการผลิตได้และยังอาจส่งผลเกื้อกูลไปยังผู้อื่นและสังคมได้ ส่วนการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร นอกจากการให้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแล้ว การเพิ่มผลผลิตก็เป็นอีกแนวทางที่จะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ขณะที่การลดความสูญเสียในกระบวนการผลิตตามขั้นตอนต่างๆ จะต้องเรียนรู้ที่จะหาแนวทางในการปรับปรุงอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะจะเป็นตัวที่จะเพิ่มพูนรายได้และลดรายจ่ายได้อย่างยั่งยืน

สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การขยายโอกาส ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพอกิน พอกิน เมื่อเกษตรกรสามารถที่จะควบคุมต้นทุนการผลิตได้อย่างเหมาะสม และเพิ่มรายได้จากการเพิ่มผลผลิตแล้วนั้น การขยายโอกาส จึงถือเป็นการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าทั้งการส่งมอบผลิตผลทางการเกษตรที่รวดเร็ว ตรงต่อเวลา มีประสิทธิภาพ เพราะหากดำเนินการอย่างไม่ทันต่อเวลาจะส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อราคา รับซื้อที่อาจจะลดลง ขณะเดียวกันก็ต้องมีการเพิ่มคุณภาพให้แก่ผลผลิตโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ ทั้งการจัดการพื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสมด้วยการเสริมสร้างความปลอดภัยและการไม่เพิ่มความเสี่ยง รวมถึงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้นในระยะยาว ซึ่งจะช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และถือเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายอีกทางหนึ่ง

การบริหารจัดการตามแนวทางเกษตรวิถีบนพื้นฐานของ Lean Thinking นั้น ควรอย่างยิ่งที่เกษตรกรจะต้องอาศัยหลักแห่งเหตุและผล และจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งทางกาย ทางใจ คำนึงถึงสังคมและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นสำคัญ ขณะที่การเกษตรบนความสุจริตทางวาจาในส่วนใหญ่มักจะเน้นในเรื่องการใช้คำพูดที่มีเหตุมีผล มีประโยชน์สาระ พูดแต่ความจริงหรือเรื่องจริง ไม่โกหกหรือหลอกลวงเมื่อมีการซื้อหรือขาย ให้ข้อมูลแก่ผู้ซื้อบนพื้นฐานความเป็นจริง และสุดท้ายยังมีความสุจริตทางใจเป็นอีกหนึ่งเหตุผลสำคัญซึ่งจะต้องเริ่มตั้งแต่การสร้างขวัญให้แก่ตนเอง

ในการจัดการต้นทุนตามแนวคิดของ Lean Thinking และแนวเกษตรวิถีนั้นสิ่งสำคัญประการหนึ่งก็คือการใช้ระยะเวลาที่อาจจะยาวนานกว่าปกติในการเก็บเกี่ยวความสำเร็จ ฉะนั้นเกษตรกรจำเป็นต้องมีศรัทธา

มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเองกระทำอยู่ คิดหรือมองโลกในแง่ดี มีความเมตตา เอื้ออาทรทั้งให้แก่ตนเอง สังคม และผู้อื่น โดยไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ฟังฟังและแอบอิงกับธรรมชาติ ที่สำคัญจะต้องพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ มีการลองผิด ลองถูก เพื่อก่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้อย่างเฉลียวฉลาด จนกลายเป็นองค์ความรู้ ขณะที่การเพิ่มประสิทธิภาพทางการบริหารจัดการนั้นก็ควรจะเริ่มจากการปรับวิธีคิดอย่างมีระบบ มีเหตุมีผล โดยทั้ง 3 แนวคิดล้วนแต่สอดคล้องและส่งเสริมให้เกิดการจัดการต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ สุดท้ายปลายทางของการเกษตรที่มีการจัดการต้นทุนตามแนวคิด Lean Thinking ที่ผสมผสานกับแนวคิดเกษตรวิถีจะเป็นหนทางที่น่าพาเกษตรกรย้อนกลับคืนสู่ความเป็นเกษตรธรรมชาติ ที่ตั้งอยู่บนการพึ่งพาอาศัยกัน มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดและไม่เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงยังเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข และสามารถใช้ชีวิตหรืออยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน และยังสอดคล้องกับกระแสการตื่นตัวในการดูแลสุขภาพของคนไทยในยุคปัจจุบันที่หันเหชีวิตเพื่อการก้าวเข้าสู่การเป็น “เกษตรทางเลือก” ที่มีความ “Clean and Green” ในที่สุด ดังแสดงรายละเอียดเป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 1: เกษตรวิถีบนพื้นฐานการบริหารจัดการตามแนวคิด Lean Thinking

สรุป

กระบวนการในการจัดการต้นทุนตามแนวคิดของ Lean Thinking และแนวเกษตรวิถีได้ผ่านขั้นตอนในการวางแผน กำหนดขอบเขต และวิธีการต่างๆ จนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ ขณะที่การเพิ่มประสิทธิภาพทางการบริหารจัดการเพื่อลดความสูญเสียที่เกิดขึ้น ทั้งการพัฒนาทางด้านทักษะการเรียนรู้และนำไปสู่การปฏิบัตินั้น เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พอกิน พอใช้ พอมี และพอเย็น โดยจะเริ่มจากการปรับวิถีคิดอย่างมีระบบ มีเหตุมีผล และดำรงตนที่ตั้งมั่นอยู่ในความสุจริต ความถูกต้องและไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่จนเบียดบังผลประโยชน์ของผู้ซื้อหรือสังคม ดังพระบรมราโชวาทขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 17 กรกฎาคม 2530 ที่ว่า “...การทำงานใดๆ ไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก ควรอย่างยิ่งที่จะตั้งเป้าหมาย ขอบเขต และหลักการไว้ให้แน่นอน เพราะจะช่วยให้สามารถปฏิบัติมุ่งเข้าสู่ผลสำเร็จได้โดยตรง และถูกต้องพอเหมาะพอดี เป็นการป้องกัน และขจัดความล่าช้า ความสิ้นเปลือง ความเสียเปล่า ทุกอย่างได้อย่างสิ้นเชิง...” ขณะเดียวกันยังเป็นการดำเนินวิถีเป็นไปตามหลักพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “อุฏฐาตา กมฺมมฺเญยฺยสุโปปฺมตฺโต วิราณวาสมํ กปฺเปติ ชีวิตสมฺภตํ อนฺรฺกขติ ผู้ชยันในหน้าที่การงาน ไม่ประมาท เข้าใจจัดการ เลี้ยงชีวิตพอสมควร จึงรักษาทรัพย์ที่หามาได้” (Tipitaka version MCU) ฉะนั้นปลายทางของการเกษตรที่มีการจัดการต้นทุนตามแนวคิด Lean Thinking ที่ผสมผสานกับแนวคิดเกษตรวิถีจะเป็นหนทางที่นำพาเกษตรกรย้อนกลับคืนสู่ความเป็นเกษตรธรรมชาติ ที่ตั้งอยู่บนการพึ่งพาอาศัยกัน มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดและไม่เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงยังเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ มัชवाल และคณะ. “การลดต้นทุนการผลิตถั่วเหลืองด้วยแนวทางเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกรบ้านท่าสองแคว หมู่ที่ 8 ต.แม่ลาน้อย อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน ระยะที่ 2”. รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2553.
- ชาติรี คำจิ่งและคณะ. “แนวทางการลดต้นทุนการผลิตกระเทียมนา บ้านนาปลาจาด ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว., 2554.
- ดวงสมร พักสังข์. “การบริหารต้นทุนของกลุ่มผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวในจังหวัดสมุทรสงคราม”. รายงานการวิจัย. คณะวิทยาการจัดการ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2555.
- พรม จารณะและคณะ. “รูปแบบการลดต้นทุนการผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน : กรณีศึกษาพืชเศรษฐกิจ 3 ชนิด ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ตำบลห้วยท่าบ่อ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์”. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2553.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561)

มีชัย เรามานะชัยและคณะ. 100 แนวคิดและเทคนิคพิชิตต้นทุนแบบรวบยอด. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), 2545.

รัตติยา พรหมกัลป์. "การบริหารจัดการต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นผลกระทบจากปรากฏการณ์เอลนีโญของเกษตรกรอำเภอเมืองนครสวรรค์". วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.

วรรณิ จิเจริญและคณะ. เศรษฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2552.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 50 แนวคิด ตัวชี้วัด ตัวแบบของการบริหารจัดการและการบริหารจัดการที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เอ็นโพร พรินท์ จำกัด, 2559.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, 2552.

สุทธาสินี โพธิจันทร์. "PDCA หัวใจสำคัญของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง". วารสาร **Productivity World**. ฉบับวันที่ 27 มีนาคม 2515.

Alderfer. Clayton P. **Existence Relatedness and Growth**. New York: Free Press, 1972.